

PhDr. Jan Paďourek
Policejní akademie ČR v Praze
student doktorského studia

Organizovaný zločin jako bezpečnostní hrozba v kontextu národních bezpečnostních strategií visegrádských států. Problém neexistence jednotné definice

Úvod

Organizovaný zločin (**OZ**) je **globální bezpečnostní hrozbou**, která se řadí mezi nejdestruktivnější formy ohrožení právního státu a demokratické společnosti. Podle profesora Michaela Maltze¹ existuje 9 atributů, které dělají z kriminálních skupin OZ. Konkrétně se jedná o **korupci, násilí, sofistikovanost, kontinuitu, strukturu, disciplínu, různorodost obchodních aktivit, zapojení se do legitimních obchodních aktivit a o přijímací rituály.**²

Popis OZ jako bezpečnostní hrozby je důležitou součástí bezpečnostně strategických dokumentů různých zemí světa. V českém případě se jedná o texty obsažené v národních bezpečnostních analýzách, především v **Bezpečnostní strategii ČR (2015)** a v **Auditě národní bezpečnosti ČR (2016)**.

Navzdory všeobecně akceptovanému významu OZ je popis a definice OZ v jednotlivých zemích nejednotný a rozdílně kvalitní.

Cílem tohoto přehledového článku je s využitím příslušných pasáží textů BS a vybraných národních definic OZ visegrádských států zjistit, jak je chápána a pojímána problematika OZ ve vybraných střeoevropských státech a zda existují jisté spojnice pro užší vědeckou bezpečnostní spolupráci při řešení této otázky. Tj. v zemích skupiny V4, které mají podobné, ne-li stejné výchozí podmínky: shodnou geografickou polohu, srovnatelnou životní úroveň, podobnou ekonomickou výkonnost nebo porovnatelný osud v moderní historii. Při výčtu těchto shod se jeví jako logické, aby zde působily rovněž podobné, ne-li shodné, bezpečnostní hrozby, včetně srovnatelné míry výskytu OZ.

Srovnání popisu oz jako bezpečnostní hrozby v bezpečnostních strategiích členských států V4

Potřeba kvalifikovaného popisu bezpečnostního prostředí a národních bezpečnostních hrozeb byla u států V4 poprvé systémově realizována počátkem a v průběhu devadesátých let minulého století. Byla to mj. reakce na zásadní změnu bezpečnostní situace v Evropě po pádu komunismu, ale i nezbytná součást snah

¹ Michael Maltz je profesor na University of Illinois v Chicagu v USA, kde se specializuje na problematiku OZ a jeho definice.

² MALTZ, Michael. "Toward Defining Organized Crime." In: H. E. Alexander and G. Caiden (eds.), *The Politics and Economics of Organized Crime*, Lexington, MA: D. C. Heath, 1985.

středoevropských postkomunistických států rychle se integrovat do euroatlantického bezpečnostního a politického systému.¹

Aktuální platné redakce národních bezpečnostních strategií V4 jsou v případě ČR z r. 2015,² Polska z r. 2014,³ Slovenska z r. 2005, resp. 2017⁴ a Maďarska z r. 2012.⁵

ČESKÁ REPUBLIKA (popis OZ v Bezpečnostní strategii 2015)

Česká BS 2015 popisuje OZ tím, že akcentuje **hospodářskou a finanční kriminalitu, obchod s lidmi, drogy, ale především korupci**. Té věnuje nejvíce zmínek ze všech jmenovaných kategorií. Zdůrazňuje mezinárodní rozměr a potenciál OZ narušovat instituce a hodnoty právního státu. Poukazuje na erozní schopnost OZ ničit důvěru občanů ve stát, jeho tržní hodnoty, což nakonec vede k destabilizaci státu i k možnému propojení OZ s terorismem.

„Organizovaný zločin, zejména závažná hospodářská a finanční kriminalita, korupce, obchodování s lidmi a drogová kriminalita. Širší rozměr získává v současném bezpečnostním prostředí organizovaný zločin, který prostřednictvím obchodních i osobních vztahů překračuje hranice států. Narůstá schopnost kriminálních sítí narušovat instituce a hodnoty právního státu, infiltrovat orgány státní správy a ohrožovat bezpečnost občanů. Často se tak děje prostřednictvím korupce. Organizovaný zločin společně s korupčními praktikami může nabýt podoby vlivových, klientelistických, nebo korupčních sítí a vést k podkopání samotných základů společnosti. Výsledkem může být ztráta důvěry občana v poctivost a nestrannost fungování veřejných institucí, pokřivení tržních vazeb, ekonomický úpadek a destabilizace státu. Nejasná hranice mezi politickou a kriminální motivací živou korupcí navíc často vede k propojování struktur organizovaného zločinu s teroristickými sítěmi.“⁶

Český popis OZ obsažený v BS 2015 rozhodně není vyčerpávající a zaměřuje se jen na některé z velkého množství kategorií OZ. Nevěnuje pozornost například takovým projevům OZ, jako je obchod se zbraněmi a výbušninami, nelegální migrace nebo kybernetická kriminalita. Díky významnému zdůrazňování korupce má spíše vnitropolitický než mezinárodní akcent. **Audit národní bezpečnosti (ANB) ČR 2016 značně rozšířil strohý text BS ČR 2015** ve všech zásadních oblastech, včetně

¹ KARAFFA, Vladimír, BALABÁN, Miloš a Antonín RAŠEK. Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990–2009. *Vojenské rozhledy*. 2014, roč. 19(48), č. 4, s. 2-55.

² Bezpečnostní strategie ČR, 2015. 24 s.

³ National Security Strategy of the Republic of Poland, 2014. 62 s.

⁴ Slovensko má aktuální platnou Bezpečnostní strategii z r. 2005, avšak zároveň má její novelu z r. 2017, která však ještě nevstoupila v platnost. Pro aktuálnost je pro naše účely použita verze Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, 2017. 24 s.

⁵ Hungary's National Security Strategy, 2012, 23 s.

⁶ Bezpečnostní strategie ČR, 2015, IV. Bezpečnostní prostředí, oddíl Bezpečnostní hrozby, s. 12.

podrobně rozpracované problematiky OZ.¹ Dokonce provedl tzv. SWOT analýzu² OZ z hlediska českých potřeb a národních zájmů.³

Vedle citovaných národních strategických textů Česká republika disponuje mimořádně profesionální badatelskou aktivitou, která je otázkou teoretického popisu organizovaného zločinu věnována z nejrůznějších vědeckých aspektů. Jako dobrý příklad lze uvést práci Institutu kriminologie a sociální prevence (IKSP), kde byla pod vedením dr. Martina Cejpa⁴ vypracována celá řada vědeckých studií⁵ zohledňující tuto problematiku nebo nejrůznější práce z edic Masarykovy univerzity v Brně, např. studie Petra Kupky.⁶

POLSKÁ REPUBLIKA (popis OZ v Národní bezpečnostní strategii 2014)

Polský popis OZ je spíše nesystémový a nahodilý. OZ je zde **přímo spojován i s mezinárodním terorismem**. Klade důraz pouze na některé aspekty OZ, jako jsou např. pašování zbraní a jaderných materiálů dvojího užití, drogy, obchod s lidmi, nelegální ekonomické aktivity nebo migraci. Problematiku OZ popisuje spíše z mezinárodního pohledu a víceméně nevěnuje pozornost domácí dimenzi. Ignoruje závažné projevy OZ jako je např. korupce. Nezmiňuje OZ jako nástroj eroze celospolečenských hodnot a samotné podstaty demokratického právního státu. Z praktického hlediska je polský národní popis OZ spíše nedostatečný a neaktuální, neboť zcela ignoruje stále více se uplatňující kybernetickou kriminalitu. Důvodem této skutečnosti může být i zastaralost textu, který se v Polsku tvořil v roce 2013. Z tohoto důvodu stojí Polsko rovněž před výzvou nutné aktualizace svých národních strategických analýz.

¹ Audit národní bezpečnosti, Ministerstvo vnitra ČR v Praze, 2016, oddíl Organizovaný zločin, s. 39-48.

² SWOT analýza je základní metoda strategické analýzy z důvodu jejího integrujícího charakteru získaných, sjednocených a vyhodnocených poznatků, ze kterých jsou generovány alternativy strategií dalšího rozvoje. S = Strengths (silné stránky), W = Weaknesses (slabé stránky), O = Opportunities (příležitosti), T = Threats (hrozby), GRASSEOVÁ, Monika. Využití SWOT analýzy pro dlouhodobé plánování. *Obrana a strategie*. 2006, 2, s. 48-55.

³ ANB je v evropském i světovém měřítku významný analytický materiál, který vznikl na základě celonárodní odborné diskuse. Vzhledem k tomu, že podobné analytické texty chybí v takovém rozsahu ve všech zbylých státech V4, a vzhledem k tomu, že se tato seminární práce zaměřuje na porovnání vládních bezpečnostních strategií států V4, nepoužijeme dále podrobné informace o OZ z analýzy ANB. Lze však konstatovat, že neúplný popis OZ v BS ČR 2015 má vyústění v kvalitní analýze problematiky na stránkách ANB (s. 39-48). Na tomto místě je účelné také zmínit další český dokument věnující se OZ – Konceptci boje proti organizovanému zločinu, OBP MV ČR.

⁴ PhDr. Martin Cejp, CSc. Je vysokoškolský pedagog a vědecký pracovník Institutu pro kriminologii a sociální prevenci v Praze zabývající se mj. problematikou OZ.

⁵ Např. Cejp, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: IKSP, Ediční řada Studie, 2015. 211 s.

⁶ Mgr. Petr Kupka, Ph.D., výzkumný pracovník Katedry antropologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni. O OZ např. v monografii KUPKA, Petr. *Násilí, podvody a každodennost. Jak zkoumat organizovaný zločin?* Centrum pro studium demokracie a kultury, Masarykova univerzita v Brně, 2017. 203 s.

*„Hrozby pro celosvětovou bezpečnost budou i nadále zahrnovat mezinárodní terorismus a organizovaný zločin jako součásti nestability a vnitřních konfliktů, jakož i zdroje takových patologií jako: pašování zbraní, jaderné materiály a materiály s dvojitým užitím; drog a obchodování s lidmi; únosů a nelegálních finančních operací. Další výzvou jsou nekontrolované migrace způsobené konflikty a problémy ekonomické a sociální povahy“.*¹

MAĎARSKO (popis OZ v Maďarské národní bezpečnostní strategii 2012)

Maďarský popis OZ je v této hlavní kapitole neúplný, i když některé další formy a kategorie OZ řeší v jiných částech textu BS 2012. Hlavní část maďarské BS 2012 se zaměřuje na oblast přeshraničního přesahu OZ v souvislosti se stále probíhajícím transformačním procesem v Maďarsku. **Zdůrazňuje především ekonomickou dimenzi OZ** a jeho snahy o dodatečné uznání nelegálních výnosů, s potencionálem škodit národnímu hospodářství a svobodné hospodářské soutěži. Akcentuje problém korupce, snahy infiltrovat bezpečnostní a soudní sbory, veřejnou správu i politické strany.

V dalších částech BS 2012 maďarský popis doplňuje přítomnost OZ ještě v kategoriích pašování drog, drogové kriminality² a nelegální migrace.³ Jako všechny předešlé případy ignoruje kybernetický zločin. Text není aktuální a rovněž vyžaduje zásadní aktualizaci.

*„Organizovaný zločin, zejména v jeho závažnějších přeshraničních formách-využíváním nejistot způsobených sociálně ekonomickou transformací – konfrontuje společnost stále rostoucí výzvou a klade větší nároky na fungování bezpečnostních a soudních sektorů. Organizované zločinecké skupiny usilují o nárůst svých legálních ekonomických aktivit a vlivu a také o prosazování svých zájmů mimo ekonomickou sféru. Organizovaná trestná činnost podporuje pokračující existenci stínových a šedých ekonomik, které mají škodlivý dopad na národní hospodářství, a omezují hospodářskou soutěž na trhu pomocí různých způsobů korupce. Organizovaný zločin se pokouší proniknout do vymáhání práva a soudnictví. To může vést k narušení jejich činnosti nebo dokonce k jejich nefunkčnosti. Kriminální skupiny se zaměřují na zaměstnance pracující ve veřejné správě a v oblasti bezpečnosti a práva, snaží se také proniknout do oblasti politického rozhodování.“*⁴

SLOVENSKÁ REPUBLIKA (popis OZ v Bezpečnostní strategii 2017)

Slovenský popis OZ je z hlediska vzniku nejnovější (2017) a vcelku aktuální. **Dostatečně popisuje všechny základní aspekty OZ.** Hodnotí OZ jak je v současnosti chápán moderní bezpečnostní teorií. Zdůrazňuje riziko pronikání OZ do veřejného života, jeho podíl na výrobě a distribuci drog, převaděčství, obchod s lidmi, nelegální obchod se zbraněmi, kybernetickou kriminalitu, finanční a environmentální kriminalitu nebo kriminalitu spojenou s nebezpečnými materiály. Řeší i problematiku

¹ National Security Strategy of the Republic of Poland, 2014, Chapter II, Security Environment of Poland, article 30, s. 18.

² Hungary's National Security Strategy, 2012, s. 16.

³ Tamtéž, s. 18.

⁴ Hungary's National Security Strategy, 2012, III. SECURITY THREATS AND CHALLENGES FOR HUNGARY AND THEIR MANAGEMENT, Organised Crime, s. 16.

ekonomického poškozování zájmů země, daňové podvody, prodej státního majetku, i korupci. Připouští i spojení mezi OZ a terorismem.

Vedle hlavního popisu uvedených kategorií OZ uvádí slovenská BS 2017 OZ ještě v souvislosti s extremistickými politickými skupinami.¹ Z výše uvedeného lze konstatovat, že se slovenská verze popisu OZ v BS 2017 jeví jako nejuplněnější a nejlépe použitelná ze všech srovnávaných textů. Může posloužit i jako východisko další odborné diskuse nad tímto problémem v ostatních zemích regionu.

„Pôsobenie organizovaného zločinu je bezpečnostnou hrozbou pre Slovenskú republiku. Organizovaný zločin sa snaží prenikať do verejného života, sústreďuje sa na nelegálnu výrobu a distribúciu drog, prevádzachstvo, obchodovanie s ľuďmi, nelegálne obchodovanie so zbraňami, počítačové pirátstvo, porušovanie práv duševného vlastníctva, finančnú kriminalitu a niektoré formy environmentálnej kriminality a kriminality týkajúcej sa nebezpečných materiálov.

*Organizovaný zločin poškodzuje hospodárske záujmy SR predovšetkým pri daňových podvodoch, predajoch verejného majetku, verejných obstarávaníach alebo pri čerpaní dotácií. Často pri tom využíva korupčné praktiky. Prienik organizovaného zločinu do podnikateľského prostredia z dlhodobého hľadiska poškodzuje trhové prostredie v SR. Distribúcia drog a pašovanie ľudí a tovarov do EÚ patria medzi významné zdroje príjmov nielen organizovaného zločinu, ale aj teroristických organizácií, ktoré často priamo ovládajú časť distribučného reťazca týchto komodít“.*²

Definice OZ v členských zemích V4-ukázka některých národních verzí

Podle některých expertů je překážkou v efektivním boji s OZ i neexistence jednotné definice. V případě ČR se otázkou kriticky zabývá ANB z r. 2016, který konstatuje, že „otázky (...) vzbuzuje již samotná definice organizovaného zločinu, neboť v českém prostředí obecně přijímaná definice tohoto fenoménu neexistuje. Vznikají tedy pochyby o tom, jaké aktivity pod tento pojem spadají, což spolu s vysokou latencí organizované kriminality přispívá k obtížné vyčíslitelnosti rozsahu této hrozby“.³ Ani tato kritická poznámka nedokázala zatím v ČR iniciovat celonárodní efektivní debatu nad otázkou jednotné definice OZ. ANB 2016 v tzv. SWOT analýze řadí absenci jednotné definice OZ v ČR mezi slabé stránky (tzv. weaknesses) českého boje s OZ.⁴

M. Cejp z IKSP např. uvádí, že jsou definice OZ „vedeny snahou charakterizovat OZ jako specifickou kategorii kriminální činnosti, a okruh jevů, které lze takto označit, zřetelně ohraničit s použitím více či méně charakteristických znaků či kritérií...“⁵ Cejp konstatuje, že problémem trvalejšího popisu (definice) OZ může být i dynamičnost samotných kriminálních skupin, tj. v kontrastu k jejich staticnosti.⁶ Z tohoto hlediska nemůže být žádná definice OZ trvalá, neboť se i tento anti společenský jev vyvíjí

¹ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, 2017, odst. 17, s. 7.

² Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, 2017, Vnútorňa bezpečnosť štátu, odst. 37, 38, s. 11.

³ Audit národní bezpečnosti, 2016, s. Organizovaný zločin, I. Úvod, s. 39.

⁴ Tamtéž, SWOT analýza organizovaného zločinu, Slabé stránky, s. 47.

⁵ CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha: IKSP, 2004, s. 20-21.

⁶ CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Praha: IKSP, 2015, s. 17.

a mění v čase, tím, že reaguje na nejrůznější podněty a faktory. To je ostatně problém všech bezpečnostních hrozeb, neboť protispolečenské jevy se vyvíjejí ruku v ruce s celkovým rozvojem lidské společnosti, a tak ani vysoce kvalitní popis národního bezpečnostního prostředí nemůže být trvalý.¹

Podle P. Kupky se však „výzkum OZ bez potřebné teoretické reflexe může stát nejen zcela neuchopitelným, ale také potenciaálně nebezpečným.“² P. Kupka s T. Šmídem také k problematice definice OZ mj. konstatují, že v podstatě existují dva proudy definic OZ: 1.) otevřený typ definic s volným výkladem a 2.) uzavřený typ s pevnou vnitřní konzistencí.³

Je rovněž logické, že jistý vliv na obsah a charakter definice OZ mají i nejrůznější kulturně-geografické vlivy a zvláštnosti,⁴ avšak toto by nemělo platit v oblasti střední a snad i celé kontinentální Evropy, kde jsou výchozí podmínky víceméně srovnatelné.

Vedle popisu OZ v národních bezpečnostních strategiích a vedle existence velkého množství národních definic OZ však nelze zapomínat i na národní legislativní rámce boje s OZ, které se touto problematikou rovněž zabývají. V ČR je OZ legislativně popsán jednak v Trestním zákoníku (TZ) v paragrafu 89, odstavci 17 o zločinném spolčení, jakož i v TZ paragrafu 129 v popisu organizované zločinecké skupiny. Tyto čistě právní definice však nejsou, podle P. Pojmana,⁵ dostatečným nástrojem pro popsání a analýzu této hrozby. Neumožňují totiž jednotlivé skupiny přesně a výstižně popsat a charakterizovat⁶ (tj. zohlednit i jejich zákonitý vývoj a proměny).

Neboť bylo velmi složité vybrat jen jednu reprezentativní ukázkovou definici OZ z každé visegrádské země, byly v textu článku nakonec použity ty definice, které byly v každé z uvedených zemí spojeny s uznávanými kapacitami tohoto oboru, a které vznikaly v různých časových obdobích jako demonstrace pokusů národního úsilí jednotlivých států V4 definovat OZ (česká 2006, polská 2000, maďarská 1996 a slovenská 2000).⁷ Výběr těchto definic není v této fázi ani podstatný, neboť se ani

¹ Bezpečnostní situace ve světě se v posledních dekádách velmi rychle mění, a to spíše negativně. Objevují se nové bezpečnostní hrozby, které jsou svým rozsahem a možným dopadem podstatně destruktivnější, než tomu bylo v minulosti. Z tohoto hlediska se jeví české strategické dokumenty (Bezpečnostní strategie 2015 nebo Audit národní bezpečnosti 2016) jako zastaralé a vyžadující aktualizaci. V některých zemích, např. v USA, se podle zákona aktualizuje národní popis bezpečnostních hrozeb každoročně (tzv. Zpráva o národní bezpečnostní strategii USA), i když i zde není tato povinnost plně dodržována.

² KUPKA, Petr. *Násilí, podvody a každodennost. Jak zkoumat organizovaný zločin?* Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 9.

³ ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím.* Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 30.

⁴ Tamtéž, s. 19.

⁵ PhDr. Petr Pojman, Ph.D., výzkumný pracovník IKSP Praha se zaměřením na ruskojazyčný organizovaný zločin.

⁶ POJMAN, Petr. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.* Studie IKSP. Praha: IKSP, 2013, s. 14.

⁷ Česká a polská definice byla vybrána z kolekce národních definic OZ shromážděných Klausem von Lampem: německým vědcem v oboru OZ, který působí na John Jay College of Criminal Justice v New Yorku v USA. Na své webové stránce shromáždil více jak 200 různých národních definic z různých zemí světa, aby demonstroval, jaký neuchopitelný

v jednom případě nejedná o uzavřenou národní definici, ale „jen“ o pokusy vědeckých elit jednotlivých zemí V4 se s tímto problémem vypořádat.

Česká republika v ANB 2016 otevřeně volá po nalezení jednotné univerzální definice. Tento trend je podporován i polským badatelem v oblasti OZ Emilem W. Plywaczewskim, který ve své studii *Zločin a vymáhání práva v Polsku na prahu 21. století*¹ tvrdí, že „každé diagnóze organizovaného zločinu [...] musí předcházet odpovídající definice tohoto jevu“.²

Naproti tomu skupina maďarských badatelů Dávid Tóth, László István Gál a László Kóhalmi ve své profilové stati *Organizovaný zločin v Maďarsku*³ konstatují, že není možné poskytnout komplexní a obecnou definici OZ. Důvodem podle nich je skutečnost, že skupiny aktivní v OZ mohou být v různých kontinentech a kulturách velmi rozmanité a čas od času mohou měnit svoji tvář i v jedné konkrétní zemi.⁴ Další z maďarských vědců v oboru OZ László Korinek dokonce tvrdí, že OZ nikde na světě neexistuje v čisté formě, a tak ho nelze ani definovat.⁵

Slovenský badatel Štefan Zeman zdůrazňuje i multilaterální stránku boje s OZ (např. s poukazem na Dohodu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z Konference OSN v Palermu r. 2000⁶ nebo další propojené aktivity EU).

Tyto protichůdné názory demonstrují složitost popisovaného problému, ale rovněž zakládají platformu pro příští odbornou debatu. I když nyní neexistuje shoda o možnosti nalezení obecné a jednotné definice OZ. Nehledě na to se však stále objevují nové pokusy OZ definovat na národních a někdy i mezinárodních úrovních. Na národních úrovních se tak děje spíše nekoordinovaně a většinou jen v rámci samostatných národních badatelských výzkumů. Nadnárodní pokusy jsou zde zaznamenány na úrovni OSN nebo EU, resp. Europolu.

rozsah mají jednotlivé národní popisy téže samého jevu. Z jednotlivých zemí však vybíral ukázky definic od uznávaných vědeckých kapacit. Podrobněji viz <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm>. Lampeho soubor definic OZ však neobsahuje maďarskou a slovenskou verzi. Proto slovenská definice byla převzata z článku slovenských badatelů GOGA, R., MALANKEVIČ, J. *Internacionalizácia organizovaného zločinu*. Nakonec maďarská definice byla použita ze studie maďarského badatele László Korineka: *A szervezett bűnözés lényegi elemei [The essential parts of organized crime]* In: Harmadik Magyar Jogászgyűlés, Balatonfüred 1996. május 17-19., Magyar Jogász egyesület, Budapest, 1996, s. 55. Maďarská i slovenská definice byla vybrána rovněž s ohledem na odbornou úroveň jejich autorů.

¹ PLYWACZEWSKI, Emil (2000), *Organised Crime*, in: A. Siemaszko (ed.), *Crime and Law Enforcement in Poland on the threshold of the 21st century*, Warsaw: Oficyna Naukowa, 95-104.

² Tamtéž, s. 95.

³ TÓTH, Dávid; GÁL, László István, László KÓHALMI. *Organized Crime in Hungary*. *Journal of Eastern-European Criminal Law*. 2015, č. 1, s. 22-28.

⁴ Tamtéž, s. 23.

⁵ KORINEK, L. *A szervezett bűnözés lényegi elemei [The essential parts of organized crime]* In: Harmadik Magyar Jogászgyűlés, Balatonfüred 1996. május 17-19., Magyar Jogász egyesület, Budapest, 1996, s. 55.

⁶ ZEMAN, Štefan. *Rôznorodost' prístupov k legálnej definícii pojmu „organizovaná kriminalita“ s akcentom na trestnoprávne hľadiská*. BSA. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2012, č. 5, s. 8.

Vybraný příklad české definice OZ

Martin Cejp, Institut kriminologie a sociální prevence Praha

„Organizovaný zločin je opakující se (soustavné) páchaní cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s víceúrovňovou vertikální organizační strukturou), a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika (zajišťovaného prostřednictvím kontaktů v rozhodovacích společenských strukturách).¹

Vybraný příklad polské definice OZ

Emil Walenty Plywaczewski,² Mezinárodní centrum pro kriminologický výzkum a odbornost, Białymstok

„V Polsku je nutnost takové definice ještě naléhavější při vytváření Agentury pro boj s organizovaným zločinem. Nakonec bylo dohodnuto, že pojem organizovaného zločinu by měl zahrnovat činnosti zločineckých skupin založených z touhy po zisku za účelem provádění různých trestných činů - trestních či hospodářských - což by umožňovalo použití síly, vydírání nebo korupce, a jehož konečným výsledkem - jak to plánují organizátoři - je přinést protiprávní zisky do legální ekonomiky.“³

Vybraný příklad maďarské definice OZ

László Korinek, Maďarská akademie věd, Budapešť

„Organizovaný zločin je teoretická konstrukce v tom smyslu, že neexistuje nikde v čisté a dokonalé formě. Navzdory neúspěšným pokusům o obecnou definici však můžeme pojmenovat společná kritéria pro organizovaný zločin, který lze nalézt ve všech skupinách zločinů.

Nejdůležitějšími kritérii pro organizovaný zločin jsou následující:

- Podle existující legislativy OZ poskytuje ilegální zakázané služby (např. ilegální drogy).
- Usiluje o rychlou maximalizaci zisku při minimalizaci operačního rizika (např. prostituce).
- Pro OZ je typická specializace při provádění různých úkolů (někteří se zaměřují na krádeže aut, jiní na krádež artefaktů, jiní na prodej kradeného zboží).
- Pro pachatele trestné činnosti představuje způsob obživy, je to jejich „profese“.

¹ CEJP, Martin. Organised crime in the Czech Republic in 2006 compared with developments between 1993 and 2005. In: Institute of Criminology and Social Prevention, Criminality in 2006, Prague: IKSP, 36-73, převzato z webové stránky Klause von Lampeho, nebo Organizovaný zločin v ČR III., IKSP Praha 2004, řešitel CEJP, Martin. s. 13. nebo CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*. Ediční řada Studie. Praha: IKSP, 2015, s. 17.

<http://www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm#iksp>

² Emil Walenty Plywaczewski-polský profesor, právník a kriminolog, působící mj. v Mezinárodním centru pro kriminologický výzkum a odbornost v polském Białymstoku.

³ PLYWACZEWSKI, Emil. (2000), Organised Crime. In: Crime and Law Enforcement in Poland on the threshold of the 21st century, Warsaw: Oficyna Naukowa, s. 99.

- Neusilují o zájem zapojit se do legálních aktivit.
- Násilí je nedílnou součástí působení kriminální organizace. Násilí je vhodným prostředkem pro prosazení různých zájmů (např. získání kontroly nad „klubem“), i pro udržení disciplíny (vyhrožování svědkům, kteří mají v úmyslu svědčit proti kriminální skupině) a případně jako forma odstrašujícího příkladu.
- Paralelní přítomnost legálních a ilegálních obchodních aktivit (krycí firmy).
- OZ nezná hranic, jedná se o mezinárodní kriminální aktivitu.¹

Vybraný příklad slovenské definice OZ

GOGA Roman a MALANKEVIČ Jozef, Ministerstvo vnitra SR Bratislava

„Organizovaný zločin je plánovité a snahou po zisku alebo moci motivované spáchanie zvlášť závažného trestného činu alebo páchanie – dlhšiu alebo neurčitú dobu – trestných činov, ktoré vo svojom súhrne sú obzvlášť závažné, pokiaľ sa tohto alebo týchto trestných činov zúčastňuje viac ako dve osoby, majú medzi sebou rozdelené úlohy, ktoré

- konajú konšpiratívne,
- využívajú štruktúry podobné živnosti alebo obchodu,
- používajú násilie alebo iné prostriedky vhodné k zastrašeniu, alebo ovplyvňujú aspoň jednu z týchto sfér: ekonomiku, politiku, hromadné oznamovacie prostriedky, verejnú správu, políciu, justíciu.“²

Vybraná česká a polská definice upřednostňují maximálně postihnout popisovaný jev. Naproti tomu předložená maďarská a slovenská verze definic OZ zase více bazírují na nevyčerpávajícím a spíše nahodilém vyjmenování jednotlivých kategorií či kritérií, které tvoří OZ. V podstatě lze konstatovat, že v rámci Kupkova a Šmída rozdělení³ je zkoumaná česká a polská definice spíše uzavřený typ definice OZ s pevnou vnitřní konzistencí. Slovenská a maďarská definice je příkladem víceméně otevřeného typu definice OZ s volným výkladem. **Jistou spojnici všech zkoumaných textů vybraných definic OZ států V4 je paradoxně to, co zde obsaženo není. Skutečnost absence aktuálního popisu OZ zohledňujícího veškerý moderní vývoj, nástroje a možnosti tohoto světa, které jsou OZ flagrantně zneužívány.**

Shodneme-li se, že i národní popisy OZ obsažené ve strategických dokumentech V4 typu bezpečnostních strategií nejsou zcela aktuální (zde opět s jistou výjimkou slovenské verze bezpečnostní strategie 2017), a že tyto strategie vyžadují zásadní aktualizaci, vzniká zde velký prostor pro odbornou debatu, jak správně a efektivně popsat nebo i definovat aktuální bezpečnostní hrozby v jejich moderní podobě. Mám zde například na mysli absenci popisu některých nových forem kriminality, které kopírují dynamický technologický vývoj a přemísťují se z klasických oblastí aktivit OZ

¹ KORINEK, László. *A szervezett bűnözés lényegi elemei [The essential parts of organized crime]* In: Harmadik Magyar Jogászegyűlés, Balatonfüred 1996. május 17-19., Magyar Jogász egylet, Budapest, 1996, s. 55–56.

² GOGA, R.; MALANKEVIČ, J. Internacionalizácia organizovaného zločinu. In: *Policajná teória a prax*. 2000, č. 3-4, s. 67.

³ ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 30.

do kybernetických sfér. Z uvedeného mj. vyplývá, že žádná země nemůže bojovat s OZ izolovaně. Státy visegrádské čtyřky jsou členy EU a NATO, avšak ve svém unikátním geopolitickém prostředí mohou do budoucna intenzivněji spolupracovat především v bezpečnostním výzkumu, jakož i v bezpečnostní oblasti jako takové.

EU se snaží dlouhodobě podnikat aktivní kroky na poli společného boje s OZ, včetně pokusů OZ definovat - např. v dokumentu z 21. 12. 1998¹ při definování OZ jmenuje klíčová kritéria, která popisují OZ. Tato kritéria rozděluje EU do dvou skupin: povinná a dobrovolná. Nejnovější pokus o definování OZ a aktualizovaného popisu této hrozby v kontextu aktuálních hrozeb je z roku 2017 v materiálu Europolu: EU-Závažný a organizovaný zločin, hodnocení hrozby.²

Definice oz v evropské unii a OSN jako příklady nadnárodního hodnocení hrozby

Autoři studie Europolu Závažný a organizovaný zločin, hodnocení hrozby (2017)³ vycházejí z definice organizovaných zločineckých skupin, kterou od roku 2000 mezinárodně sdílí Konvence proti transnacionálnímu organizovanému zločinu OSN,⁴ a kterou do svého právního řádu přejala v roce 2008 i EU.⁵ Tato definice zní takto:

Organizovaná zločinecká skupina je

„(...) **skupina tří nebo více osob existujících v určitém časovém období konajícím ve shodě s cílem spáchat trestné činy za finanční nebo materiální prospěch**“.⁶

Citovaný materiál Europolu z roku 2017 na základě definice OSN předkládá vydařený pokus o aktuální evropskou definici OZ:

„Definování závažného a organizovaného zločinu:

- **KDO: organizované kriminální skupiny, kriminální sítě, experti ve službách OZ.**
- **JAK: korupce, protiopatření na zneužití práva, padělání (zneužití) dokumentů, online obchod, technologie, násilí a vydírání.**
- **CO: falšování peněz, kybernetický zločin: sexuální vykořisťování dětí, trestné činy závislé na kybernetice, podvody s platebními kartami, obchod s drogami a jejich výroba a distribuce, podvody: spotřební podvody a podvody masového marketingu, podvody platebních příkazů nebo podvody s přidanou hodnotou, obchod se zakázanými látkami, kriminalita duševního vlastnictví, nezákonná migrace, organizovaná zločinnost**

¹ Joint Action on making it a criminal offence to participate of criminal organization in the Member States of European Union - 98/233 JHA.

² European Union: Serious and Organised Crime Threat Assessment. Crime in the age of technology, European Police office, 2017. 60 s.

³ European Union: Serious and Organised Crime Threat Assessment. Crime in the age of technology, European Police office, 2017, s. 13.

⁴ UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO, UN Office on drugs and crime, Vídeň-New York 2004, 92 s.

⁵ EU's Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008.

⁶ UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO, UN Office on drugs and crime, Vídeň-New York 2004, Article term, s. 13.

s nemovitostmi, korupce ve sportu, obchod s ohroženými druhy, nelegální obchod se zbraněmi, obchod s bílým masem.¹

Lze tedy konstatovat, že vedle národních pokusů definovat OZ existují i víceméně zdařilé multilaterální pokusy, přičemž jako nejvíce relevantní se nyní jeví výše uvedený model definice OZ z pera autorského kolektivu Europolu s podporou příslušné konvence OSN.

Závěry

Středoevropské státy organizované ve visegrádské skupině přistupují k problematice popisu a definování hrozby OZ (jakož i ostatním bezpečnostním hrozbám) nekoncepčně a řeší tuto otázku spíše nekoordinovaně. A to navzdory pokusům se s těmito otázkami vypořádat v rámci summitů V4 za účasti národních ministrů vnitra a policejních prezidentů. To protičeží hypotetickému předpokladu o existenci podobných nebo stejných výchozích podmínek států V4 (geografická blízkost, srovnatelné politické a ekonomické systémy, atd.) s logickou nutností existence totožných bezpečnostních hrozeb, jejich srovnatelného chápání a identického boje proti nim.

Rozdílný přístup v popisu, resp. definování OZ jako zásadního bezpečnostního ohrožení však není aktuálně tím hlavním problémem. Tím se jeví spíše **neaktuálnost a zastaralost popisu OZ v klíčových bezpečnostních strategiích jednotlivých visegrádských zemí** (opět s jistou výjimkou poslední verze slovenské strategie 2017, která však na Slovensku stále nevstoupila v platnost),² s absencí popisu některých nových a velmi nebezpečných aktivit (jako např. kybernetická kriminalita). Zde, podle mého názoru, vzniká platforma pro širokou mezinárodní diskusi středoevropských států nad těmito otázkami. Zdá se mi účelné, aby se tato diskuse vyprovokovala spíše „zespoda“, tj. spojeným úsilím jednotlivých národních vědeckých týmů, včetně expertů z nezávislých think tanků, věnující se bezpečnostním otázkám. Cílem musí být hledání společných průsečíků kvalifikovaného a aktuálního popisu a definování OZ, ale i ostatních bezpečnostních hrozeb, které nás ohrožují.

Úroveň a kvalita textů BS visegrádských států má a bude mít i vnitropolitický rozměr, který není součástí rozboru této práce. Lze jen konstatovat, že jednotlivé národní nuance domácí politiky každého z visegrádských států mají rovněž přímý dopad na chápání a výklad národních strategických výzev a v podstatě určují jejich finální podobu.

Jako dobrý základ a příklad funkčního a aktuálního popisu OZ nebo jeho definice lze použít definici OZ Europolu z r. 2017.³ Tato dobře znázorněná definice je v rozsahu, aktuálnosti a úplnosti deskripce OZ zcela aktuální a akcentuje všechny důležité trendy OZ v současném světě.

¹ European Union: Serious and Organised Crime Threat Assessment. Crime in the age of technology, European Police office, 2017, s. 13.

² Důvodem jsou mj. i jisté vnitropolitické neshody v souvislosti s nesouhlasem některých slovenských politických sil s kritickým pohledem nové redakce BS 2017 na Rusko.

³ European Union: Serious and Organised Crime Threat Assessment. Crime in the age of technology, European Police office, 2017.

Shodují se se závěry českého ANB 2016, který volá po vypracování národní definice OZ. Pokud by nebyla práce nad popisem OZ a jeho definování v rámci visegrádské spolupráce možná, zcela jistě bude nutné aktualizovat českou BS z r. 2015 a pokusit se zde i nově definovat OZ. Bude to mít vliv na rozdělení působnosti, kompetencí a odpovědnosti orgánů činných v trestním řízení i na odpovídající kalkulaci náležitých rozpočtových položek. Česká národní definice by však měla být plně v souladu s celoevropskými unijními normami a měla by z nich vycházet.

Prameny a literatura

- Audit národní bezpečnosti. Ministerstvo vnitra ČR v Praze, 2016. 64 s.
- Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. 2017. 24 s.
- Bezpečnostní strategie ČR. 2015. 24 s.
- BIENIEK, P. Polish Defence Policy in the Context of National Security Strategy, Naval Postgraduate School, Monterey, California, 2006, s. 9.
- CEJP, Martin. Organised crime in the Czech Republic in 2006 compared with developments between 1993 and 2005. In: Institute of Criminology and Social Prevention, Criminality in 2006, Prague: IKSP.
- CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha: IKSP, 2004. ISBN 80-7338-027-7.
- CEJP, Martin a kol. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*, Ediční řada Studie. Praha: IKSP, 2015. 211 s.
- Dávid Tóth, László István Gál, László Kóhalmi - Organized Crime in Hungary, Journal of Eastern-European Criminal Law, 1/2015.
- EU's Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008.
- European Union: Serious and Organised Crime Threat Assessment. Crime in the age of technology, European Police office, 2017, 60 s.
- GOGA, R.; MALANKEVIČ, J. Internacionalizácia organizovaného zločinu. In: *Policajná teória a prax*. 2000, č. 3-4, s. 67.
- Hungary's National Security Strategy, 2012. 23 s.
- Joint Action on making it a criminal offence to participate of criminal organization in the Member States of European Union - 98/233 JHA.
- KARAFFA, Vladimír, BALABÁN, Miloš a Antonín RAŠEK. Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990–2009. *Vojenské rozhledy*. 2014, roč. 19(48), č. 4, s. 2-55.
- KUPKA, Petr. *Násilí, podvody a každodennost. Jak zkoumat organizovaný zločin?* Centrum pro studium demokracie a kultury, Masarykova univerzita v Brně 2017. 203 s.
- LAMPE von, Klaus. <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm>
- KORINEK, László. *A szervezett bűnözés lényegi elemei [The essential parts of organized crime]* In: Harmadik Magyar Jogászggyűlés, Balatonfüred 1996. május 17-19., Magyar Jogász egylet, Budapest, 1996.

- MALTZ, Michael. "Toward Defining Organized Crime," in H. E. Alexander and G. Caiden (eds.), *The Politics and Economics of Organized Crime*, Lexington, MA: D. C. Heath, 1985.
- National Security Strategy of the Republic of Poland. 2014. 62 s.
- NĚMEC, Miroslav. *Mafie a zločinecké gangy*. Praha: Eurounion, 2003.
- NĚMEC, Miroslav. *Organizovaný zločin*. Praha: Naše vojsko, 1995.
- PLYWACZEWSKI, Emil. Organised Crime. In: A. Siemaszko (ed.), *Crime and Law Enforcement in Poland on the threshold of the 21st century*, Warsaw: Oficyna Naukowa, 2000.
- POJMAN, Petr. Ruský a ukrajinský organizovaný zločin. Hrozby a rizika pro ČR v kontextu globalizace organizovaného zločinu. Studie. Praha: IKSP, 2013. 83 s.
- ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. *Český organizovaný zločin*. Od vyděračů ke korupčním sítím. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 348 s.
- The Alliance's Strategic Concept z 24. dubna 1999, Press release NAC-S(99) 65.
- UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO, UN Office on drugs and crime, Vídeň-New York 2004, 92 s.
- ZEMAN, Štefan. Rôznorodosť prístupov k legálnej definícii pojmu „organizovaná kriminalita“ s akcentom na trestnoprávne hľadiská. BSA. Bulletin slovenskej advokácie, 2012, č. 5.

RESUMÉ

Článek pohlíží na problematiku organizovaného zločinu jako bezpečnostní hrozby optikou národních strategických textů. V českém případě se jedná o Bezpečnostní strategii ČR z roku 2015 a Audit národní bezpečnosti z roku 2016. Porovnává český popis organizovaného zločinu s národními redakcemi bezpečnostních strategií zbylých států Visegrádské čtyřky (V4): polské (2014), slovenské (2017) a maďarské (2012). Při konstatování srovnatelných výchozích podmínek všech čtyř států autor spatřuje jisté rozdíly v kvalitě popisu této hrozby. Neexistuje ani jednotný pohled na potřebu univerzální definice organizovaného zločinu, jako předpokladu efektivnějšího boje s tímto nebezpečným protispolečenským jevem. Přitom je podle názoru autora spolupráce středoevropských zemí i v bezpečnostní oblasti nezbytná.

Klíčová slova: organizovaný zločin, Visegrádské státy, bezpečnostní strategie, definice.

S U M M A R Y

PAĎOUREK, Jan: ORGANIZED CRIME AS A SECURITY THREAT IN THE CONTEXT OF THE VISEGRAD COUNTRIES' NATIONAL SECURITY STRATEGIES. THE PROBLEM OF THE ABSENCE OF A UNIFORM DEFINITION

The article looks at the issue of organized crime as a security threat through national strategic texts. In the Czech Republic case, this concerns the Security Strategy of the Czech Republic from 2015 and the National Security Audit of 2016. Article compares the Czech description of organized crime with national descriptions of the security strategies of the Visegrad Four (V4): Polish (2014), Slovak (2017) and Hungarian (2012). In determining the comparable starting conditions of all four states, the author notes considerable differences in the quality of the description of this threat. There is also no unified view of the need for a universal definition of organized crime as a prerequisite for a more effective fight against this anti-social phenomenon. In the opinion of the author, cooperation between Central European countries in the security area is necessary.

Key words: organized crime, Visegrad states, security strategy, definition.